

Politechnika Wrocławska
Wydział Elektroniki

ORGANIZACJA I ARCHITEKTURA KOMPUTERÓW

Sprawozdania z laboratoriów

Prowadząca:
Mgr inż. Aleksandra Postawka

17.06.2019

Spis treści

1	(0) Wprowadzenie do zajęć	3
1.1	Treść ćwiczenia	3
1.2	Przebieg ćwiczenia	3
1.2.1	Utworzenie przestrzeni roboczej	3
1.2.2	Podstawowe komendy konsoli systemu Linux	4
1.2.3	Składnia programu GNU Assembler	4
1.2.4	Metody zdalnego logowania do systemu Linux	5
1.2.5	Plik sterujący makefile oraz wywołanie programu	5
1.2.6	Program modyfikujący ciąg znaków	6
1.2.7	Zapoznanie się z obsługą debuggera	8
1.3	Wnioski	9
2	(1) Pętle, podstawowe operacje logiczne i arytmetyczne	10
2.1	Treść ćwiczenia	10
2.2	Przebieg ćwiczenia	10
2.2.1	Program umożliwiający sprawdzenie, czy liczba jest liczbą pierwszą	10
2.2.2	Program konwertujący liczbę z reprezentacji trójkowej na system dziesiętny	11
2.3	Wnioski	13
3	(2) Utrwalenie umiejętności tworzenia prostych konstrukcji programowych	14
3.1	Treść ćwiczenia	14
3.2	Przebieg ćwiczenia	14
3.2.1	Deklaracje stałych i buforów	14
3.2.2	Wczytanie liczb z pliku	14
3.2.3	Wczytanie liczby do bufora	15
3.2.4	Zamknięcie pliku	15
3.2.5	Zamiana na poprawny zapis liczby w pamięci	15
3.2.6	Dodawanie liczb z użyciem flagi przeniesienia	16
3.2.7	Zapis wyniku do pliku w postaci ósemkowej	17
3.2.8	Zapis wyniku do pliku	17
3.3	Wnioski	18
4	(3) Funkcje	19
4.1	Treść ćwiczenia	19
4.2	Przebieg ćwiczenia	19
4.2.1	Struktura funkcji	19
4.2.2	Funkcja sprawdzająca, czy w podanym łańcuchu znaków znajduje się ciąg "aaa"	20
4.3	Funkcja rekurencyjna - argumenty i wynik przekazywane przez rejestry	21
4.3.1	Funkcja rekurencyjna - argumenty i wynik przekazywane przez stos	22
4.4	Wnioski	23
5	(4) Łączenie różnych języków programowania w jednym projekcie	24
5.1	Treść ćwiczenia	24
5.2	Przebieg ćwiczenia	24
5.2.1	Program w języku assemblera wywołujący funkcję napisaną w języku C	24
5.2.2	Program w języku C, wywołujący funkcję napisaną w języku assemblera	26
5.2.3	Program w języku C z wstawką assemblerową	26

5.3	Wnioski	27
6	(5) Jednostka zmiennoprzecinkowa (FPU)	28
6.1	Treść ćwiczenia	28
6.2	Przebieg ćwiczenia	28
6.2.1	Obliczenie wartości funkcji $\arctg(x)$, korzystając z rozwinięcia szeregu Taylora	28
6.2.2	Funkcja w ASM sprawdzająca Status Word	30
6.2.3	Funkcja w ASM modyfikująca ustawienia maskowania wyjątków w Control Word	30
6.2.4	Wykazanie różnicy dla maskowania i nie maskowania wyjątków	33
6.3	Wnioski	34

1 (0) Wprowadzenie do zajęć

1.1 Treść ćwiczenia

Zakres i program ćwiczenia:

- Podstawy poruszania się po systemie Linux - komendy **man**, **cd**, **ls**, **rm**, **cat** itp.
- Podstawy składni programów dla GNU Assembler.
- Kompilacja i konsolidacja programów za pomocą poleceń **as**, **ld**, **gcc**.
- Wykorzystanie funkcji standardowych - **syscall**.
- Zdalne logowanie do systemów **unix**opodobnych za pomocą SSH, Putty, WinSCP.
- Pierwszy program "Hello World!".
- Modyfikacje programu.
- Podstawy obsługi debuggera **gdb**.

Zrealizowane zadania:

- Zapoznanie się z działaniem podstawowych komend konsoli systemu Linux Ubuntu.
- Zapoznanie się ze składnią programu w języku GNU Assembler.
- Zapoznanie się z metodami zdalnego logowania do systemu Linux za pomocą SSH, Putty oraz WinSCP.
- Przygotowanie pliku sterującego **makefile** dla komendy **make** i gotowego programu "Hello World!".
- Przygotowanie programu wczytującego ciąg znaków z klawiatury do bufora, zamieniającego duże litery tego ciągu na małe i odwrotnie oraz wypisującego na ekran zmodyfikowany ciąg wejściowy.
- Zapoznanie się z obsługą debuggera **GDB**.

1.2 Przebieg ćwiczenia

1.2.1 Utworzenie przestrzeni roboczej

Przed rozpoczęciem tworzenia programów w języku GNU Assembler konieczne było przygotowanie miejsca do przechowywania programów. W tym celu wykorzystano komendę **mkdir** do stworzenia folderu o nazwie OiAK. Następnie za pomocą komendy **cd** ustanowiono nowy folder bieżącą lokalizacją. W tym folderze przechowywane będą podfoldery zawierające programy napisane podczas poszczególnych laboratoriów, zaś cały folder zostanie zapisany w repozytorium GitHub.

1.2.2 Podstawowe komendy konsoli systemu Linux

Poza opisanymi w poprzedniej sekcji komendami **mkdir** oraz **cd** przetestowano szereg innych komend konsoli systemu Linux Ubuntu:

- **touch** - utworzenie pliku w katalogu bieżącym, np. `touch hello.s`.
- **cat** - wypisanie na ekran zawartości wybranego pliku, np. `cat hello.s` wypisze na ekran zawartość pliku `hello.s`.
- **ls** - wyświetlenie listy plików katalogu bieżącego.
- **rm** - usunięcie pliku lub folderu (dla folderów z zawartością należy użyć dodatkowo opcji **-rf**).
- **cp** - kopiowanie pliku, np. `cp Lab0/hello.s Lab1/hello.s` skopiuje plik z katalogu `Lab0` do katalogu `Lab1`.
- **man** - wyświetlenie instrukcji obsługi, np. `man ls` pokaże instrukcję obsługi komendy `ls`.
- **code** - uruchomienie edytora Visual Studio Code, z którego korzystano podczas laboratorium.

1.2.3 Składnia programu GNU Assembler

W programie napisanym w języku assembler można wyróżnić następujące sekcje kodu:

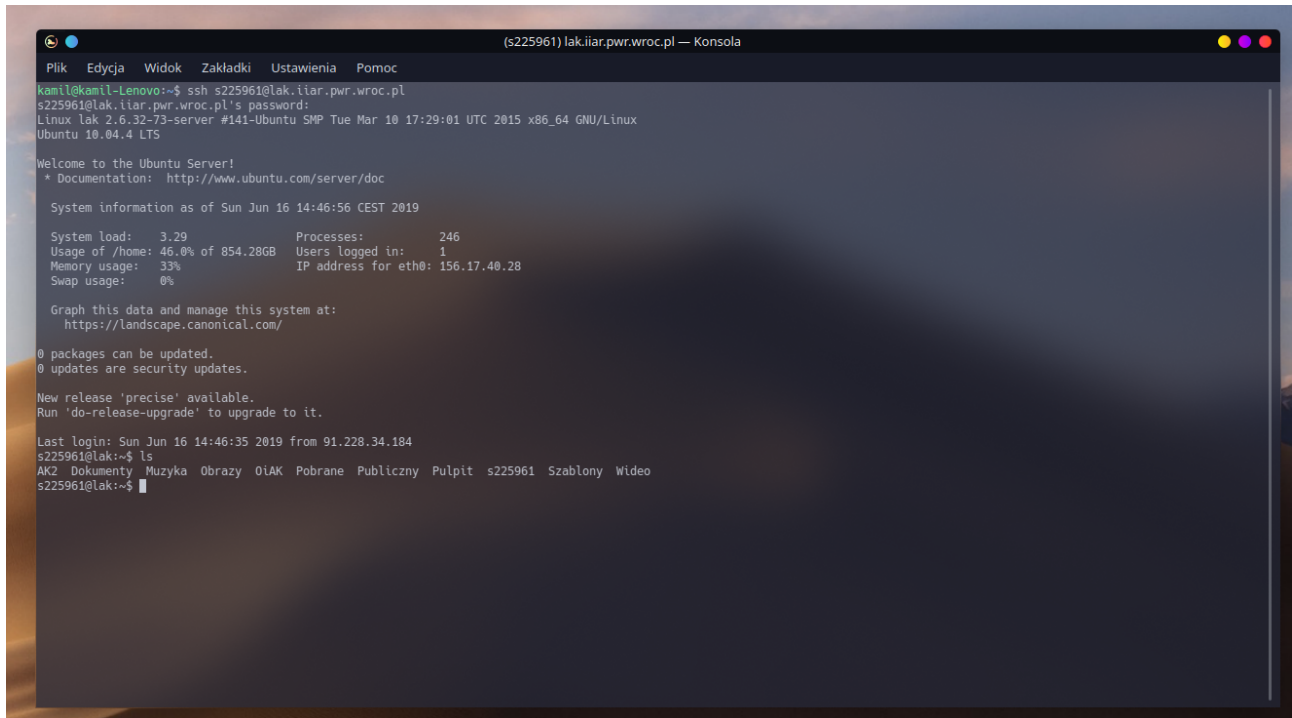
- **.data** - zawiera ona stałe wykorzystywane w programie.
- **.bss** - zawiera deklaracje buforów danych, nieznanym w momencie uruchomienia programu.
- **.text** - zawiera kod programu.

Programy napisane w języku GNU Assembler wymagają podania tzw. punktu wejścia do programu. Zadanie to realizuje się poprzez napisanie w sekcji **.text** dyrektywy **.globl** ze słowem `_start` (dla `as` i `ld`) lub `main` (dla `gcc`). W opisywanych programach kompilacja odbywa się za pomocą `gcc`, dlatego też punkt startowy wskazuje **.globl main**.

1.2.4 Metody zdalnego logowania do systemu Linux

System Linux pozwala na zdalne zalogowanie za pomocą następujących metod:

1. SSH - umożliwia zdalne zalogowanie do systemu Linux z poziomu konsoli uruchomionej na innym urządzeniu z systemem Linux.

Rysunek 1: Zdalne logowanie do systemu za pomocą SSH

2. Putty - pozwala na zalogowanie się do konsoli systemu Linux z poziomu systemu Windows.
3. WinSCP - aplikacja umożliwiająca łatwą wymianę plików pomiędzy systemem Windows, a zdalnie zalogowanym systemem Linux (pośrednio za pomocą Putty).

Podczas realizacji zadań laboratoryjnych nie korzystano z możliwości zdalnego logowania. Korzystano z prywatnego laptopa z zainstalowanym systemem Linux Ubuntu 19.04 z nakładką graficzną KDE Plasma (Kubuntu 19.04).

1.2.5 Plik sterujący makefile oraz wywołanie programu

W celu uruchomienia gotowej aplikacji "Hello World!" konieczne było przygotowanie pliku sterującego dla programu make, tzw. **makefile**. Jego struktura przedstawiona została na poniższym listingu:

```
hello:      hello.o
            ld -o hello hello.o

hello.o:    hello.s
            as -o hello.o hello.s
```

W pliku makefile wywołano kompilator **as** oraz konsolidator **ld**. Bardzo ważne jest odpowiednie umiejscowienie tabulatorów w pliku makefile. Bez tego wywołanie programu **make** może się nie powieść. Wywołanie programu **make** w katalogu, w którym znajdują się pliki hello.s oraz makefile spowoduje stworzenie pliku wykonywalnego **hello**, który uruchomić można za pomocą komendy:

```
./hello.
```

Oznacza to uruchomienie programu **hello**, znajdującego się w katalogu bieżącym. Korzystanie z makefile może być uznawane za wygodne. Istnieje jednak inny sposób kompilacji programu. Zamiast **as** i **ld** zastosować można kompilator **gcc**, który pozwala na znaczne uproszczenie procesu generowania pliku wykonywalnego z programem. Dla pliku hello.s wystarczy użyć komendy:

```
gcc -no-pie -g -o hello hello.s.
```

Opcja -g jest opcjonalna, umożliwia dodanie informacji dla debuggera. Opcja -no-pie jest zaś niezbędna do kompilacji programu na nowszych systemach. W systemie zainstalowanych w laboratorium nie jest konieczna.

Wszystkie programy stworzone w ramach realizacji laboratorium kompilowane są za pomocą gcc, sposób ten został uznany przez autora aplikacji za wygodniejszy.

1.2.6 Program modyfikujący ciąg znaków

W ramach zadania domowego przygotowany został program wykorzystujący funkcje standardowe systemu Linux (SYSREAD, SYSWRITE oraz SYSEXIT). Wczytuje on ciąg znaków z klawiatury, zamienia wszystkie małe litery na duże i odwrotnie, a następnie wypisuje wynik na wyjście standardowe. Kod programu przedstawiono na listingu:

```
.data
STDIN = 0
STDOUT = 1
SYSREAD = 0
SYSWRITE = 1
SYSEXIT = 60
EXIT_CODE = 0
TEXT_TO_CHANGE_LENGTH = 512
TEXT_TO_PRINT_LENGTH = 512

TEXT: .ascii "Insert some text:\n"
TEXT_LENGTH = .-TEXT
WRITE_TEXT: .ascii "Your text after change is: \n"
WRITE_TEXT_LENGTH = .-WRITE_TEXT

.bss
.comm TEXT_TO_CHANGE, 512 # Bufor wejściowy i jego rozmiar
.comm TEXT_TO_PRINT, 512 # Bufor wyjściowy i jego rozmiar
```

```

.text
.globl main

main:

... # Wydrukowanie komunikatu dla użytkownika

# Pobranie danych z wejścia standardowego
movq $SYSREAD, %rax # Kod funkcji systemowej
movq $STDIN, %rdi # Kod wejścia standardowego
movq $TEXT_TO_CHANGE, %rsi # Adres bufora wejściowego
movq $TEXT_TO_CHANGE, %rdx # Rozmiar bufora wejściowego
syscall

dec %rax # Liczba wczytanych bajtów - 1 w %rax
xorq %rdi, %rdi # Wyzerowanie rejestru %rdi - licznika pętli

loop_start: # Pętla
# Skopiowanie jednego znaku z bufora wejściowego do rejestru %bl
movb TEXT_TO_CHANGE(, %rdi, 1), %bl
cmpb $'a', %bl
# Kod znaku < 'a' - skok do sprawdzenia, czy znak jest dużą literą.
jl maybe_big_letter
cmpb $'z', %bl
# Kod znaku > 'z' - inny znak - skok do przepisania
jg other_sign

# Mała litera
andb $0xDF, %bl # Zamiana na dużą literę
movb %bl, TEXT_TO_PRINT(, %rdi, 1) # Zapis do bufora wyjściowego
jmp end_loop

maybe_big_letter:
cmpb $'A', %bl
# Kod litery < 'A' - inny znak - skok do przepisania
jl other_sign
cmpb $'Z', %bl
# Kod litery > 'Z' - inny znak - skok do przepisania
jg other_sign

# Duża litera
xorb $0x20, %bl # Zamiana na małą literę
movb %bl, TEXT_TO_PRINT(, %rdi, 1) # Zapis do bufora wyjściowego
jmp end_loop

# Inny znak
other_sign:
movb %bl, TEXT_TO_PRINT(, %rdi, 1) # Zapis do bufora wyjściowego

```



```

# Sprawdzenie warunku końca pętli
end_loop:
inc %rdi # Zwiększenie licznika
cmp %rax, %rdi # Porównanie do liczby wczytanych bajtów - 1
jl loop_start # Jeśli %rdi < %rax - skok do początku pętli

# Dopisanie znaku końca linii do tekstu wynikowego.
movb $'\n', TEXT_TO_PRINT(, %rdi, 1)

... # Wydrukowanie komunikatu dla użytkownika

# Wypisanie tekstu z bufora.
movq $SYSWRITE, %rax
movq $STDOUT, %rdi
movq $TEXT_TO_PRINT, %rsi
movq $TEXT_TO_PRINT_LENGTH, %rdx
syscall

# Zakończenie działania programu.
movq $SYSEXIT, %rax
movq $EXIT_CODE, %rdi # Kod zwracany przez program
syscall

```

W sekcji **.data** zadeklarowane zostały stałe przechowujące kody funkcji systemowych, wejścia i wyjścia standardowego oraz dodatkowe komunikaty drukowane przez program. Sekcja **.bss** przechowuje deklaracje dwóch buforów: jeden dla tekstu wprowadzanego przez użytkownika, a drugi dla tekstu przetworzonego przez program.

Następnie w kodzie zauważyć można punkt wejścia do programu (main dla gcc). W kolejnym kroku program pobiera z wejścia standardowego ciąg znaków do przetworzenia. Wykorzystana została funkcja systemowa **SYSCALL**, której kod zapisano w rejestrze **%rax**. W rejestrze **%rdi** zapisany został kod wejścia standardowego, w **%rsi** - adres bufora, do którego ma zostać zapisany odczytany ciąg znaków, a w **%rdx** - rozmiar bufora w bajtach. Funkcję systemową wywołuje się za pomocą przerwania programowego **syscall**. Po wywołaniu przerwania systemowego w rejestrze **%rax** znajduje się ilość bajtów wczytanych przez funkcję.

Dalsza część programu ma za zadanie przetworzenie odczytanego tekstu. W pętli pobiera kolejne bajty danych, sprawdza, jaki znak aktualnie przetwarza i dokonuje odpowiedniej konwersji - z małej litery na dużą, z dużej na małą, bądź przepisuje znak bez modyfikacji. Wynik przetworzenia zapisywany jest w buforze wyjściowym **TEXT_TO_PRINT**.

Na koniec zawartość bufora wyjściowego wypisywana jest na ekran za pomocą funkcji systemowej **SYSCALL**, której wywołanie jest podobne do wcześniej opisanego **SYSCALL**.

Zamknięcie programu dokonywane jest przy pomocy kolejnej funkcji systemowej - **SYSEXIT**. W rejestrze **%rdi** przechowywany jest kod błędu, który po zakończeniu programu można podejrzeć w konsoli za pomocą komendy **echo \$?**.

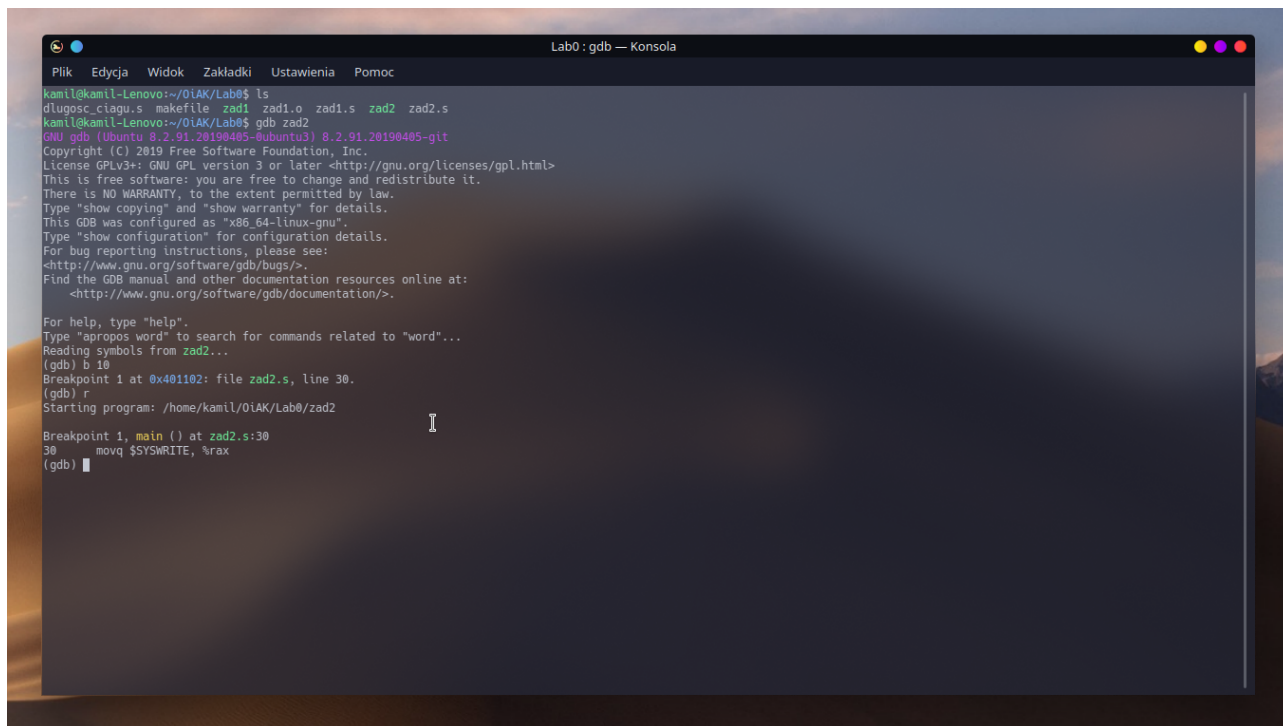
1.2.7 Zapoznanie się z obsługą debuggera

Debugger to bardzo przydatne narzędzie, które pozwala na bieżąco podglądać zawartość poszczególnych rejestrów podczas działania programu i umożliwia odnalezienie błędów w przypadku ich wystąpienia. Po kompilacji programu z uwzględnieniem informacji dla debuggera

(opcja -g dla gcc) możliwe jest uruchomienie aplikacji w gdb za pomocą komendy:

gdb zad1.

Po załadowaniu programu należy wybrać miejsca, w których program ma być zatrzymywany (ang. breakpoint). W tym celu należy wpisać komendę **b 20**, gdzie 20 oznacza numer linii kodu programu, w której program ma być zatrzymany. Możliwe jest dodanie wielu punktów przerwania programu. Po dodaniu breakpointów można wykonać program za pomocą komendy **run** lub w skrócie **r**. Program zatrzyma się w pierwszym zdefiniowanym punkcie przerwania, co pokazano na *rysunku 2*.

Rysunek 2: Zatrzymanie wykonania programu w gdb

Wykonanie zatrzymanego programu można wznowić za pomocą komendy **continue (c)**. Po zatrzymaniu programu w punkcie przerwania możliwy jest podgląd wartości rejestrów, buforów, stosu itp. Służą do tego komendy, takie jak:

- info registers (i r) - wyświetla zawartość wszystkich rejestrów programu.
- print (p) - wyświetla zawartość pojedynczego rejestru.
- x/nsf - wyświetla zawartość bufora (n oznacza liczbę pól, s - rozmiar, f - format).

Sesję gdb można zakończyć za pomocą komendy **quit (q)**.

1.3 Wnioski

Laboratorium pozwoliło na zapoznanie się z obsługą wiersza poleceń systemu Linux oraz procesem tworzenia programów w języku GNU Assembler. Wszystkie zadania zostały zrealizowane prawidłowo, przygotowane programy wykonały się poprawnie i nie zwróciły żadnych błędów.

2 (1) Pętle, podstawowe operacje logiczne i arytmetyczne

2.1 Treść ćwiczenia

Zakres i program ćwiczenia:

1. Program umożliwiający sprawdzenie, czy liczba jest liczbą pierwszą:
  - rejestry 64-bitowe, liczba zapisana w stałej.
  - odpowiedni komunikat.
2. Program konwertujący liczbę z reprezentacji trójkowej na system dziesiętkowy:
  - wczytanie liczby z stdin w reprezentacji trójkowej.
  - sprawdzenie poprawności wpisanego ciągu.
  - zamiana na liczbę (podgląd w GDB).
  - konwersja na system dziesiętkowy w formacie tekstowym i wypisanie na ekran.

Zrealizowane zadania: Udało się zrealizować wszystkie zadania przewidziane do realizacji w ramach laboratorium.

2.2 Przebieg ćwiczenia

2.2.1 Program umożliwiający sprawdzenie, czy liczba jest liczbą pierwszą

W celu przygotowania programu sprawdzającego, czy liczba zapisana w pamięci jest liczbą pierwszą w sekcji **.data** zdefiniowano stałe do wywołania funkcji systemowych **SYSWRITE** oraz **SYSEXIT**, liczbę do weryfikacji oraz dwa komunikaty tekstowe, wypisywane na ekran w momencie, gdy liczba jest lub nie jest liczbą pierwszą. Sekcja **.bss** pozostała pusta.

Przygotowany algorytm sprawdza ile testowana liczba ma dzielników. Jeżeli istnieją dokładnie dwa dzielniki testowanej liczby to jest ona liczbą pierwszą. W przeciwnym wypadku nie jest. Realizację algorytmu rozpoczęto od wyzerowania rejestrów **%rbx** (Liczba dzielników) oraz **%rcx** (aktualnie testowany dzielnik). Następnie przygotowano krótką pętlę, przedstawioną na listingu:

```
loop:
inc %rcx # Inkrementacja dzielnika
xor %rdx, %rdx # Zerowanie %rdx
movq $NUMBER, %rax # Przeniesienie liczby z pamięci do rejestru %rax
divq %rcx # Dzielenie testowanej liczby przez aktualny dzielnik
cmpq $0, %rdx # Sprawdzenie, czy reszta wynosi 0
jne loop # Jeśli reszta jest różna od 0 - skok do początku pętli
inc %rbx # Inkrementacja wyniku
# Warunek końca pętli: testowana liczba = aktualnemu dzielnikowi
cmp $NUMBER, %rcx
je end # Jeżeli testowana liczba = aktualny dzielnik - skok poza pętlę
jmp loop # Skok bezwarunkowy do początku pętli
```

Pętla jest bardzo prosta - za każdym razem pobiera testowaną liczbę z pamięci do rejestru **%rcx**, dzieli przez kolejny dzielnik i w zależności od tego, czy wynik dzielenia posiada resztę - inkrementuje licznik dzielników o jeden lub nie. W każdej iteracji pętli zerowany jest rejestr

`%rdx`, który przechowuje resztę z dzielenia. Do rejestru `%rax` trafia zaś wynik operacji dzielenia. W kodzie realizującym algorytm występują trzy typy skoków warunkowych, poprzedzonych operacją porównania (`cmp`):

- `jne` - skok, jeżeli porównywane liczby są różne.
- `je` - skok, jeżeli porównywane liczby są równe.
- `jmp` - przypadek szczególny - skok bezwarunkowy.

Poza wykorzystanymi w programie istnieją jeszcze inne operacje skoków warunkowych, o których warto wspomnieć:

- `jl` - skok, jeżeli liczba po prawej stronie jest mniejsza od tej po lewej stronie.
- `jle` - skok, jeżeli liczba jest mniejsza lub równa drugiej.
- `jg` - skok, jeżeli liczba jest większa od drugiej.
- `jge` - skok, jeżeli liczba jest większa lub równa drugiej.

Po zakończeniu pracy pętli, zawartość rejestru przechowującego liczbę dzielników (`%rbx`) poddawana jest weryfikacji za pomocą operacji porównania.

```
end:
cmp $2, %rbx # Porównanie, czy wynik w %rbx = 2
# Jeśli wynik nie jest równy 2 to liczba nie jest pierwsza.
jne not_prime_number
```

Na koniec drukowany jest odpowiedni komunikat za pomocą funkcji systemowej **SYSWRITE**.

2.2.2 Program konwertujący liczbę z reprezentacji trójkowej na system dziesiętkowy

W celu przygotowania programu do konwersji liczb z systemu trójkowego na dziesiętkowy w sekcji `.data` poza komunikatami dla użytkownika oraz stałymi do wywołania funkcji systemowych, zdefiniowano stałą przechowującą rozmiar buforów, przechowujących liczby w systemach trójkowym oraz dziesiętkowym. W sekcji `.bss` zdefiniowano dwa bufory, przedstawione na listingu:

```
.bss
# Liczba w systemie trójkowym, rozmiar - 256 bajtów
.comm BASE_THREE, 256
# Liczba w systemie dziesiętkowym, rozmiar - 256 bajtów
.comm BASE_NINE, 256
```

Kolejnym krokiem było pobranie liczby od użytkownika za pomocą funkcji systemowej **SY- SREAD**. Następnie sprawdzono, czy wprowadzony ciąg nie jest pusty oraz wyczyszczono kilka rejestrów do przechowywania zmiennych programu:

```
sub $2, %rax
movq %rax, %r9 # Długość ciągu - 2 w %r9

cmpq $0, %r9
jl end # Ciąg pusty -> koniec
```

```

xor %r10, %r10 # Wartość w systemie dziesiętnym
xor %r11, %r11 # Aktualna potęga
xor %r12, %r12 # Licznik pętli

```

Potem konieczne było dokonanie konwersji wprowadzonej liczby z systemu trójkowego na dziesiętny. W tym celu należało pobrać kolejne bajty wprowadzonej liczby, sprawdzić, czy nie wykraczają poza zakres systemu trójkowego, w pętli obliczyć wartość w systemie dziesiętnym oraz dodać wynik cząstkowy do wyniku właściwego. Kod realizujący te zadania przedstawiono na listingu:

```

calculate_value:
xor %rbx, %rbx # W rbx aktualne przetwarzany znak
movb BASE_THREE(,%r11,1), %bl

# Sprawdzenie poprawności
cmpq $'0', %rbx
jl error
cmpq $'2', %rbx
jg error

sub $'0', %rbx # W rbx cyfra w systemie 3

cmpq $0, %rbx
je next_iteration # cyfra 0 -> do następnej iteracji

xor %r12, %r12 # Zerowanie licznika pętli
movq $1, %rax # Wynik częściowy do %rax
movq $3, %rcx # Baza systemu do %rbx

# Pętla obliczająca wartość cyfry w systemie dziesiętnym
loop1:
inc %r12 # Inkrementacja licznika
cmp %r11, %r12 5 # Warunek końca pętli
jg add_to_result # licznik pętli > aktualnej potęgi -> do wyniku
mulq %rcx # Mnożenie wyniku częściowego przez bazę (3)
jmp loop1 # Skok bezwarunkowy

add_to_result:
mulq %rbx # Pomnożenie wyniku częściowego przez cyfrę w systemie 3
addq %rax, %r10 # Dodanie wyniku częściowego do wyniku głównego
next_iteration:
inc %r11 # Zwiększenie aktualnej potęgi
cmp %r9, %r11 # potęga > długości ciągu - 1 -> koniec
jg convert_to_base_nine # Skok do konwersji na system dziewiątkowy
jmp calculate_value # Skok do przetworzenia kolejnego znaku

```

Po obliczeniu wartości dziesiętnej wprowadzonej liczby, pozostało już tylko dokonać konwersji na system dziewiątkowy. Zadanie to zrealizowano w kolejnej pętli, z jednoczesną konwersją na znaki ASCII. Kod przedstawiono na listingu:

```

convert_to_base_nine:
movq $9, %rcx # Baza systemu do %rcx

```

```

movq %r10, %rax # Wcześniej obliczona wartość dziesiętna do %rax
xor %r11, %r11 # Licznik pętli
loop2:
xor %rdx, %rdx # Zerowanie %rdx
divq %rcx # Dzielenie wartości dziesiętnej przez bazę (9)
addq $'0', %rdx # Dodanie do reszty z dzielenia kodu ASCII cyfry 0
# Zapisanie skonwertowanej do ASCII cyfry do bufora wyjściowego
movb %dl, BASE_NINE(,%r11,1)
cmpq $0, %rax
# Jeżeli wartość dziesiętna = 0 -> skok do wydruku wyniku
je print_result
inc %r11
jmp loop2

print_result:
inc %r11
movb $'\n', BASE_NINE(,%r11,1) # Dodanie znaku końca linii

```

Na koniec pozostało tylko wydrukować wynik na wyjście standardowe przy użyciu dobrze znanej funkcji systemowej **SYSCALL**.

2.3 Wnioski

Przygotowane programy wykonywały się poprawnie dla kilku przypadków testowych. Ich przygotowanie pozwoliło lepiej poznać strukturę pętli w języku assembler oraz utrwalić znajomość instrukcji warunkowych i wywoływania funkcji systemowych.

3 (2) Utrwalenie umiejętności tworzenia prostych konstrukcji programowych

3.1 Treść ćwiczenia

Zakres i program ćwiczenia: Przygotowanie programu realizującego następujące zadania:

- Wczytanie z pliku 2 dużych liczb w reprezentacji szesnastkowej.
- Zamiana na poprawny zapis liczby w pamięci (konwencja Little Endian).
- Wykonanie dodawania z użyciem rejestru 64b i flagi CF (adc).
- Zamiana na zapis tekstowy w reprezentacji ósemkowej.

Zrealizowane zadania: Udało się zrealizować wszystkie zadania przewidziane do realizacji w ramach laboratorium.

3.2 Przebieg ćwiczenia

3.2.1 Deklaracje stałych i buforów

W celu realizacji ćwiczenia należało w sekcji **.data** dodać dwie nowe stałe, odpowiedzialne za wywołanie funkcji systemowych **SYSOPEN** oraz **SYSCLOSE**, których wartości wynoszą odpowiednio 2 i 3. Ponadto w sekcji **.bss** konieczne było zadeklarowanie 6 buforów, w celu przechowania kodów ASCII liczb A i B, wartości liczb A i B w systemie dziesiętnym, sumy liczb A i B oraz reprezentacji tego wyniku w systemie ósemkowym po konwersji na kod ASCII.

3.2.2 Wczytanie liczb z pliku

W celu wczytania liczby z pliku należało w pierwszej kolejności otworzyć plik za pomocą funkcji **SYSOPEN** z odpowiednio nadanymi uprawnieniami. Przedstawiono to na listingu:

```
# Otwarcie pliku z liczbą A
movq $SYSOPEN, %rax
movq $FILE_A_ASCII, %rdi
movq $00, %rsi
movq $0444, %rdx
syscall

# Id pliku z liczbą A do %r8
movq %rax, %r8
```

Pierwsze dwa elementy nie budzą zastrzeżeń i są bardzo podobne do wywołań innych funkcji systemowych. Zastanawiające mogą być wartości liczbowe, zapisane w rejestrach **%rsi** oraz **%rdx**. W rejestrze **%rsi** przechowywane są informacje o typie dostępu do pliku. W tym konkretnym przypadku typ dostępu ustawiony jest na wartość ósemkową 00, co oznacza, że plik ma być tylko do odczytu. Rejestr **%rdx** przechowuje zaś prawa dostępu dla konkretnych użytkowników systemu Linux - użytkownika, grupy oraz pozostałych użytkowników. Dla każdego użytkownika przeznaczone są 3 bity uprawnień, pozwalające użytkownikowi na odczyt, zapis oraz wykonanie pliku. W tworzonej programie dla wszystkich trzech typów użytkowników nadane zostało wyłącznie prawo odczytu, co zostało przedstawione w systemie ósemkowym jako 0444.

Po wywołaniu funkcji systemowej, w rejestrze **%rax** zapisany został identyfikator otwartego pliku, który następnie skopiowano do innego rejestru.

3.2.3 Wczytanie liczby do bufora

Wczytanie liczby do bufora jest bardzo podobne do pobrania danych z wejścia standardowego. Jediną różnicą jest to, że do rejestru `%rdi` zamiast identyfikatora wejścia standardowego należy przekazać identyfikator otwartego pliku. Następnie w celu ułatwienia przetwarzania danych zapisano do rejestru liczbą wczytanych znaków - 1.

3.2.4 Zamknięcie pliku

Zamknięcie pliku jest bardzo podobne do zakończenia działania programu. Do rejestru `%rax` trzeba zapisać kod funkcji systemowej `SYSCLOSE`, zaś do rejestru `%rdi` należy przekazać identyfikator wcześniej otwartego pliku.

3.2.5 Zamiana na poprawny zapis liczby w pamięci

Po wczytaniu obu liczb należało przekonwertować je na system dziesiętny oraz poprawnie zapisać w pamięci, aby możliwe było w przyszłości ich szybkie dodawanie. W tym celu należało przetwarzać wczytane bajty znaków od końca i sklejać je po dwa, ponieważ jedna liczba mieści się na 4 bitach. Od poszczególnych bajtów należało odjąć kod znaku ASCII liczby 0, jeżeli znak był cyfrą lub liczbę 55 - jeżeli był to kod litery. Proces ten przedstawiono na listingu:

```
# Licznik od końca NUMBER_A_ASCII
movq %r9, %r11
# Licznik od początku NUMBER_A
xor %r12, %r12

convert_to_number_A:
# Kopiowanie znaków od końca do %al
movb NUMBER_A_ASCII(,%r11,1), %al
cmpb $'A', %al
# Jeżeli kod znaku >= 'A' to znak jest literą
jge letter_A

# W przeciwnym razie jest to znak liczby
subb $'0', %al # Odjęcie kodu znaku liczby 0
jmp next_A

letter_A:
subb $55, %al # Konwersja litery na liczbę w systemie dziesiętnym

next_A:
decq %r11
cmpq $0, %r11
jl number_A_end

... # Wczytanie drugiego bajtu do rejestru %bl

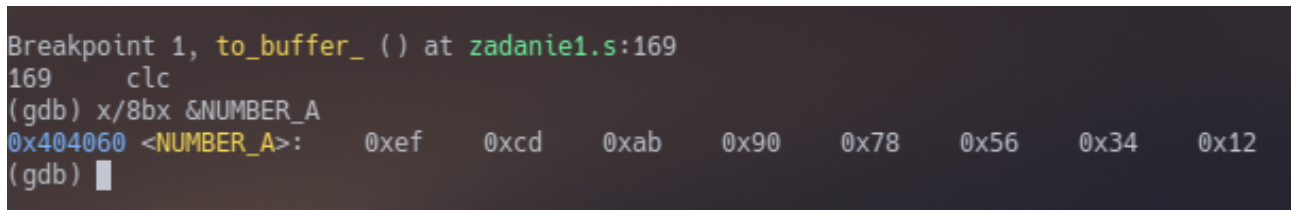
number_A_end:
# Jeśli pierwszy znak pary okazał się ostatnim, należy "skleić" go z liczbą 0
movb $0, %bl
```


Tak przygotowane dwa bajty należało ze sobą skleić, a następnie zapisać do bufora. Operacja ta wymagała użycia operacji **shl**, która pozwala przesunąć zawartość rejestru o wskazaną liczbę bitów w lewo. Operację sklejania przedstawiono na listingu:

```
shl $4, %b1 # Przesunięcie zawartość rejestru %b1 o 4 bity w lewo
addb %b1, %a1 # "Sklejenie bitów rejestru %b1 i %a1 w jeden bajt"
```

Przedstawiony kod pozwolił na zapis skonwertowanych liczb w konwencji Little Endian do pamięci, dzięki czemu możliwe było dodanie ich z użyciem rejestru 64b i flagi CF. Zgodnie z tą konwencją liczba jest zapisana w pamięci w sposób odwrotny do używanego na co dzień sposobu zapisu liczb. Przykładowo liczba szesnastkowa 0x123456789ABCDEF została zapisana w pamięci w postaci przedstawionej na *rysunku 3*.


```
Breakpoint 1, to_buffer_ () at zadanie1.s:169
169      clc
(gdb) x/8bx &NUMBER_A
0x404060 <NUMBER_A>: 0xef 0xcd 0xab 0x90 0x78 0x56 0x34 0x12
(gdb)
```

Rysunek 3: Zapis liczby w pamięci w konwencji Little Endian

3.2.6 Dodawanie liczb z użyciem flagi przeniesienia

W celu dodania przygotowanych liczb z użyciem rejestrów 64b i flagi CF, należało najpierw wyczyścić flagę przeniesienia (operacja **clc**), a następnie zapisać rejestr flag na stosie (**pushf**). Następnie wystarczyło w pętli pobierać po 8 bajtów z buforów zawierających przygotowane liczby i dodawać je za pomocą operacji **adcq**. Wynik zapisywany był w przygotowanym buforze. Kod przedstawiono na listingu:

```
clc # Czyszczenie flagi przeniesienia
pushf # Zapis rejestru flag na stosie
# Licznik co 8 bajtów
xor %r13, %r13
add_loop:
movq NUMBER_A(,%r13, 8), %rax # Pobranie 8 bajtów liczby A
movq NUMBER_B(,%r13, 8), %rbx # Pobranie 8 bajtów liczby B
popf # Pobranie zawartości rejestru flag ze stosu
# Operacja dodawania z uwzględnieniem flagi przeniesienia
adcq %rbx, %rax
pushf # Zapis rejestru flag na stosie
movq %rax, SUM(,%r13,8) # Zapis wyniku do bufora
addq $8, %r13
cmpq $512, %r13
jne add_loop # Warunek końca pętli

# Uwzględnienie przeniesienia po ostatnim dodawaniu
popf
movb $0, SUM(,%r13,1)
jnc convert_sum_to_ascii
movb $1, SUM(,%r13,1)
```

3.2.7 Zapis wyniku do pliku w postaci ósemkowej

Zapis wyniku do pliku w postaci ósemkowej zrealizowany został w oparciu o informacje zawarte w pliku PrzykładoweZadania.pdf na stronie kursu. Algorytm działa w oparciu o bazy skojarzone. Grupuje on bajty sumy po 3 (zaczynając od najmłodszych bitów), skleja je w jednym rejestrze, a następnie wyłuskuje kolejne trójki bitów i przetwarza je na kody ASCII. Dzięki temu za pomocą jednej pętli możliwa jest konwersja liczby na system ósemkowy i zapisanie jej w kodzie ASCII. Kod przedstawiono na listingu:

```
convert_sum_to_ascii:
xor %r14, %r14 # Licznik od początku sumy
movq $1367, %r15 # Licznik od końca bajtów skonwertowanego wyniku
merge_3B:
xor %rax, %rax
xor %rbx, %rbx
xor %rcx, %rcx
movb SUM(,%r14,1), %al # Pierwszy bajt sumy do %rax
incq %r14
movb SUM(,%r14,1), %bl # Kolejny bajt do %rbx
shl $8, %rbx # Przesunięcie w lewo o 8 bitów zawartości %rbx
incq %r14
movb SUM(,%r14,1), %cl # Trzeci bajt do %rcx
shl $16, %rcx # Przesunięcie w lewo o 16 bitów zawartości %rcx
orq %rcx, %rbx # Sklejenie %rcx z %rbx
orq %rbx, %rax # Sklejenie %rbx (%cx + %rbx) z %rax

xor %r8, %r8 # Licznik pętli do 8
convert_24b_and_save:
xor %rbx, %rbx
movb %al, %bl # Kopia bajtu do %bl
# Wyłuskanie 3 najmłodszych bitów - wartości cyfry w systemie ósemkowym
andb $0x7, %bl
shr $3, %rax # Przesunięcie zawartości %rax o 3 bity w prawo
addb $'0', %bl # Konwersja na kod ASCII
movb %bl, RESULT(,%r15,1) # Zapisanie do bufora wyjściowego
decq %r15
incq %r8
cmpq $8, %r8
jl convert_24b_and_save
incq %r14
cmpq $513, %r14
jne merge_3B

# Dopisanie znaku końca linii na końcu wyniku
movq $1368, %rax
movb $'\n', RESULT(,%rax,1)
```

3.2.8 Zapis wyniku do pliku

Zapis do pliku w języku GNU Assembler jest podobny do odczytu. Operacje różnią się między sobą wykorzystanymi funkcjami systemowymi oraz kodami uprawnień. Dla zapisu należało

skorzystać z wartości 0101 w **%rsi** (zapis oraz stworzenie pliku, jeśli nie istnieje) oraz 0644 w rejestrze **%rdx** (bieżący użytkownik otrzymał uprawnienia do zapisu).

3.3 Wnioski

Przetwarzanie plików w języku assembler nie jest operacją łatwą. Wymaga od programisty wiedzy dotyczącej uprawnień do operacji na plikach. Zadania zrealizowane w trakcie laboratorium działały poprawnie dla kilku przykładów testowych. Przygotowane programy pozwoliły utrwalić wiedzę zdobytą wcześniej oraz zdobyć nowe informacje z zakresu operacji na plikach.

4 (3) Funkcje

4.1 Treść ćwiczenia

Zakres i program ćwiczenia: Przygotowanie funkcji realizujących następujące zadania:

1. sprawdzenie, czy w podanym łańcuchu znaków znajduje się ciąg "aaa" i zwrócenie indeksu początku tego ciągu lub -1.
2. funkcja rekurencyjna (argumenty i wynik przekazywane przez rejestry):

$$f(x) = \begin{cases} 5, & \text{if } x = 0. \\ 2, & \text{if } x = 1. \\ 3 * f(x - 1) - 2 * f(x - 2), & \text{w pozostałych przypadkach.} \end{cases} \quad (1)$$

3. funkcja rekurencyjna z punktu 2. (argumenty i wynik przekazywane przez stos).

Zrealizowane zadania: Udało się zrealizować wszystkie zadania przewidziane do realizacji w ramach laboratorium.

4.2 Przebieg ćwiczenia

4.2.1 Struktura funkcji

Funkcje w języku GNU Assembler mają określoną budowę, która przedstawiona została na listingu:

```
.type first_function, @function
first_function:

... # Instrukcje realizowane przez funkcję

ret
```

Pierwsze dwie linie przedstawionego listingu to deklaracja funkcji. Funkcja zadeklarowana w ten sposób może być wywołana z dowolnego miejsca pisanego programu za pomocą mnemoniku **call + nazwa funkcji**.

Drugim ważnym elementem jest instrukcja **ret**, która musi być umieszczona na końcu każdej funkcji. umożliwia ona powrót licznika programu do miejsca tuż po instrukcji **call**.

Argumenty funkcji mogą być przekazywane na kilka sposobów:

- przez rejestry.
- przez zmienne globalne.
- przez stos.

W zrealizowanych ćwiczeniach zaprezentowane zostały dwa z wymienionych sposobów - przekazywanie przez rejestry oraz przez stos.

4.2.2 Funkcja sprawdzająca, czy w podanym łańcuchu znaków znajduje się ciąg "aaa"

W celu przygotowania programu, będącego rozwiązaniem tego zadania nie trzeba było deklaraować żadnych nowych stałych w sekcji `.data`. W sekcji `.bss` zadeklarowano jeden bufor do przechowania tekstu wejściowego. Łańcuch znaków wczytano za pomocą wywołania systemowego. Przygotowana funkcja przyjmuje dwa argumenty: długość ciągu znaków w rejestrze `%r8` oraz adres ciągu znaków w rejestrze `%rax`. Jej działanie polega na porównywaniu kolejnych znaków wczytanego łańcucha z literą 'a'. Po wykryciu tej litery trzy razy z rzędu program zwraca indeks pierwszej litery ciągu "aaa". W przeciwnym wypadku zwraca -1. Kod funkcji przedstawiono na listingu:

```
.type check, @function # Deklaracja funkcji
check:
movq $-1, %r10 # Indeks pierwszego znaku ciągu "aaa"
subq $1, %r8 # Liczba wczytanych do bufora znaków - 1

first:
incq %r10
# Jeżeli indeks pierwszego znaku >= liczbie wczytanych znaków-1
cmpq %r8, %r10
# Brak ciągu "aaa"
jge check_failed
movb (%rax, %r10, 1), %cl # Wczytanie pierwszego znaku do rejestru %cl
cmpb $'a', %cl
je second # Jeżeli wczytany znak to 'a' -> sprawdzaj dalej
jmp first # Wprzeciwym razie zacznij od nowa

# Sprawdzenie drugiego wystąpienia z rzędu litery 'a'
second:
incq %r10
cmpq %r8, %r10
jge check_failed
movb (%rax, %r10, 1), %cl
cmpb $'a', %cl
je third
jmp first

... # Sprawdzenie trzeciego wystąpienia z rzędu litery 'a'

# Nie znaleziono ciągu "aaa" -> funkcja zwraca -1
check_failed:
movq $-1, %rbx # Indeks w %rbx
jmp end

# Znaleziono ciąg "aaa" -> funkcja zwraca indeks pierwszej litery 'a'
found:
sub $2, %r10
movq %r10, %rbx # Indeks w %rbx
```

```
end:
ret # Powrót do miejsca wywołania funkcji
```

Wywołanie funkcji odbywa się za pomocą polecenia **call check**. Znajduje się ono w kodzie programu tuż po przeniesieniu argumentów wywołania funkcji do odpowiednich rejestrów. Wynik zwracany przez funkcję drukowany jest na ekran za pomocą **printf**.

```
xor %rax, %rax # Liczna argumentów zmiennoprzecinkowych
movq $OUTPUT, %rdi # Adres ciągu wyjściowego
# Parametr ciągu wyjściowego - indeks pierwszej litery 'a'
movq %rbx, %rsi
call printf
```

4.3 Funkcja rekurencyjna - argumenty i wynik przekazywane przez rejestry

Funkcja rekurencyjna jest szczególnym rodzajem funkcji - wywołuje ona samą siebie, co czyni ją wyjątkową. Obliczenie jej wartości opiera się na znajomości dwóch pierwszych wartości funkcji. Zadeklarowane są one w kodzie programu jako stałe. Przygotowana funkcja przyjmuje tylko jeden parametr - numer wyrazu ciągu, którego wartość chcemy poznać. Wartość ta trafia do rejestru **%r12**. Funkcja sprawdza najpierw, czy użytkownik nie żąda zwrócenia wartości wyrazu 0 lub 1 - jeżeli oczekuje takiej informacji to otrzymuje ją natychmiast z pamięci programu i funkcja zostaje zakończona. W przeciwnym przypadku wartość funkcji obliczana jest poprzez rekurencyjne jej wywoływanie. Wynik ostatecznie trafia do rejestru **%rbx** i zostaje wypisany na ekran za pomocą **printf**. Kod funkcji przedstawiono na listingu:

```
.type calculate, @function
calculate:
# Jeżeli N = 0 lub N = 1 -> skok do sekcji zwracających stałą
cmpq $1, %r12
je returnN1
jl returnN0

# Zerowanie wyniku
xor %rcx, %rcx
decq %r12 # Zmniejszenie wartości N
pushq %rcx # Umieszczenie wyniku na stosie
call calculate # Wywołanie rekurencyjne
popq %rcx # Pobranie wyniku ze stosu
incq %r12 $ Zwiększenie wartości N

# Przeniesienie wartości zwróconej przez f. rekurencyjną do %rax
movq %rbx, %rax
xor %rdx, %rdx
mulq %r8 # Mnożenie przez 3
addq %rax, %rcx # Dodanie do wyniku głównego

subq $2, %r12
pushq %rcx
call calculate
```

```

popq %rcx
addq $2, %r12

movq %rbx, %rax
xor %rdx, %rdx
mulq %r9 # Mnożenie przez -2
addq %rax, %rcx # Dodanie do wyniku głównego
movq %rcx, %rbx # Wynik funkcji w %rbx
jmp end

returnN1:
movq %r11, %rbx # Zwrócenie wartości dla 1. wyrazu ciągu
jmp end

returnN0:
movq %r10, %rbx # Zwrócenie wartości dla 0. wyrazu ciągu

end:
ret

```

4.3.1 Funkcja rekurencyjna - argumenty i wynik przekazywane przez stos

Wykorzystanie stosu programowego w funkcjach wymaga umieszczenia na stosie wartości rejestru bazowego **%rbp** oraz pobrania zawartości rejestru zawierającego wskaźnik na ostatni element umieszczony na stosie (**%rsp**) do rejestru bazowego. Przed zakończeniem działania funkcji konieczne odwrócenie tego działania. Argumenty funkcji przekazywane są przez stos za pomocą polecenia **push**, zaś wynik pobierany jest za pomocą polecenia **pop**. Przygotowana funkcja wygląda podobnie do poprzedniej, jednak zmienia się mocno sposób wywoływania rekurencyjnej funkcji - należy wysyłać i pobierać ze stosu znacznie więcej danych, co pokazano na listingu:

```

.type calculate, @function
calculate:
pushq %rbp # Rejestr bazowy na stos
movq %rsp, %rbp # Stack pointer do rejestru %rbp
movq 16(%rbp), %r8 # Wartość N do rejestru %r8

... # Porównanie do stałych

xor %rcx, %rcx
decq %r8
pushq %rcx # Wynik na stos
pushq %r8 # Wartość N na stos
call calculate
popq %rbx # Pobranie wyniku poprzedniego wywołania
popq %rcx # Pobranie wyniku głównego
incq %r8

... # Mnożenie przez 3

subq $2, %r8

```

```

pushq %rcx
pushq %r8
call calculate
popq %rbx
popq %rcx
addq $2, %r8

... # Mnożenie przez -2

... # Zwrócenie stałych wartości

end:
movq %rbx, 16(%rbp) # Wynik na stosie
# Przywracanie porządku
movq %rbp, %rsp
popq %rbp
ret

```

4.4 Wnioski

Funkcje pozwalają na znaczne zmniejszenie ilości kodu powtarzającego się często w programie. Umożliwiają również dodanie nowych funkcjonalności w innych programach bez konieczności tworzenia nowego kodu. Obsługa stosu programowego nie należy do zadań łatwych - jego skuteczne wykorzystanie wymaga od programisty świetnego zrozumienia zasady jego działania i umiejętności określenia, co w danej chwili znajduje się na stosie. Zrealizowane zadania pozwoliły na przyswojenie wiedzy z zakresu pisania funkcji i obsługi stosu, co na pewno pozwoli na uproszczenie programów pisanych w przyszłości. Przygotowane aplikacje wykonały się poprawnie i nie zwracały żadnych błędów.

5 (4) Łączenie różnych języków programowania w jednym projekcie

5.1 Treść ćwiczenia

Zakres i program ćwiczenia: Przygotowanie programów realizujących następujące zadania:

1. Program w języku assemblera:
  - wczytanie liczby zmiennoprzecinkowej x i całkowitoliczbowej y za pomocą funkcji `scanf`.
  - wywołanie funkcji napisanej w języku C: $f(x, y) = x^2 + y^3$.
  - wypisanie wyniku na ekran (liczba zmiennoprzecinkowa i jej część całkowita(int)) za pomocą funkcji `printf`.
2. Program w języku C, wywołujący funkcję napisaną w języku assemblera - szyfr Cezara dla cyfr i zadanego klucza.
3. Wstawka assemblerowa, realizująca zadanie z punktu 2.

Zrealizowane zadania: W trakcie laboratorium udało się zrealizować zadania numer 1 i 2. Na zadanie 3 zabrakło czasu, jednak udało się je zrealizować w warunkach domowych.

5.2 Przebieg ćwiczenia

5.2.1 Program w języku assemblera wywołujący funkcję napisaną w języku C

Realizację tego programu rozpoczęto od próby wczytania liczby zmiennoprzecinkowej oraz całkowitoliczbowej za pomocą funkcji `scanf`. Zadanie to okazało się bardzo proste. Wystarczyło tylko w sekcji `.data` zapisać odpowiedni łańcuch formatujący, a następnie wywołać funkcję `scanf` z właściwie przekazanymi parametrami. Prawidłowe rozwiązanie pokazano na listingu:

```
.data
FORMAT: .asciz "%d %f" # Łańcuch formatujący

.bss
# Bufory dla liczby całkowitoliczbowej i zmiennoprzecinkowej
.comm INTEGER_INPUT, 4
.comm FLOAT_INPUT, 4

.text
.globl main

main:

# Liczba parametrów zmiennoprzecinkowych przekazywanych do funkcji
xor %rax, %rax
movq $FORMAT, %rdi # Łańcuch formatujący do %rdi
movq $INTEGER_INPUT, %rsi # Adres bufora liczby całkowitoliczbowej
movq $FLOAT_INPUT, %rdx # Adres bufora liczby zmiennoprzecinkowej
call scanf # Wywołanie funkcji
```

Kolejnym krokiem było przygotowanie funkcji w języku C, która zostanie później wywołana z poziomu assemblera. Jej treść przedstawiono na listingu:

```
double calculate(int a, float b){
    return a*a+b*b*b;
}
```

Funkcja jest niezwykle prosta - zwraca sumę kwadratu liczby całkowitoliczbowej i sześcianu liczby zmiennoprzecinkowej. Wynikiem tej funkcji jest liczba typu double.

Wywołanie funkcji napisanej w języku C z poziomu assemblera wymaga podania ilości argumentów zmiennoprzecinkowych oraz umieszczenia wszystkich parametrów wywoływanej funkcji w odpowiednich rejestrach. Prawidłowe wywołanie pokazano na listingu:

```
movq $1, %rax # Liczba argumentów zmiennoprzecinkowych
xor %rdx, %rdx
xor %rcx, %rcx
# Argument całkowitoliczbowy do rejestru %edi
movl INTEGER_INPUT(,%rcx,4), %edi
# Argument zmiennoprzecinkowy do rejestru %xmm0
movss FLOAT_INPUT, %xmm0
call calculate
```

Wynik wywołanej funkcji znajduje się w rejestrze **%xmm0**. Aby wydrukować go na ekran za pomocą funkcji **printf**, należy zastosować obejście w celu zabezpieczenie ostatniej komórki na stosie przed zmianą. Od wskaźnika stosu należy odjąć wartość równą 8 * ilość parametrów zmiennoprzecinkowych. W przypadku drukowania wartości całkowitoliczbowych stosowanie obejścia nie jest wymagane, co pokazano na listingu:

```
# Drukowanie liczby zmiennoprzecinkowej
movq $1, %rax # Liczba parametrów zmiennoprzecinkowych
movq $FORMAT_0, %rdi # Łańcuch formatujący
subq $8, %rsp # Obejście
call printf
addq $8, %rsp # Obejście

# Drukowanie liczby całkowitoliczbowej
movq $0, %rax # Liczba parametrów zmiennoprzecinkowych
movq $FORMAT_1, %rdi # Łańcuch formatujący
xor %rcx, %rcx
xor %rsi, %rsi
movl INTEGER_INPUT(,%rcx,4), %esi # Argument funkcji do %esi
call printf
```

5.2.2 Program w języku C, wywołujący funkcję napisaną w języku assemblera

Przygotowanie programu, realizującego szyfr Cezara dla cyfr i zadanego klucza rozpoczęto od stworzenia pliku źródłowego w języku C. Zawiera on deklarację zewnętrznej funkcji, definicje stałych wykorzystywanych w programie oraz sekcję **main**, w której wywoływana jest funkcja napisana w języku assemblera. Wynik jest zaś drukowany na ekran za pomocą funkcji **printf**. Znacznie ciekawszy jest plik źródłowy, napisany w języku GNU Assembler. Zawiera on definicję funkcji, realizującej szyfr Cezara, którą wywołać można we wcześniej przygotowanym pliku napisanym w języku C. Aby coś takiego było możliwe, konieczne było zdefiniowanie punktu wejścia programu na **.globl caesar**, gdzie caesar jest nazwą przygotowanej funkcji. Przedstawiono to na listingu:

```
.data

.text
.type caesar, @function
.globl caesar
caesar:
pushq %rbp
movq %rsp, %rbp

... # Kod funkcji

movq %rbp, %rsp
popq %rbp
ret
```

Algorytm funkcji bazuje wyłącznie na wiedzy z poprzednich laboratoriów, dlatego nie został opublikowany w sprawozdaniu. Jest to prosta pętla, w której po kolei pobierane są bajty ciągu wejściowego. Następnie są sprawdzane, czy są liczbami. Jeśli tak to dodawana jest do nich wartość zadanego klucza. Wynik jest dzielony przez 10, w celu uniknięcia przekroczenia zakresu 0-9, a następnie zapisywany z powrotem w ciągu wejściowym. Argumenty funkcji przekazywane są przez rejestry **%rdi** (adres początku ciągu testowego), **%rsi** (długość ciągu wejściowego) oraz **%rdx** (klucz szyfrujący).

5.2.3 Program w języku C z wstawką assemblerową

Przygotowany program realizuje dokładnie to samo zadanie, co w punkcie poprzednim - jest to szyfr Cezara z zadanym kluczem. Jednakże tym razem zamiast łączyć dwa pliki źródłowe, wykorzystano fragmenty kodu w języku assemblera bezpośrednio wewnątrz pliku z kodem źródłowym, napisanym w języku C. Aby było to możliwe, w funkcji **main** umieszczono sekcję **asm()**, w której znajduje się kod napisany w języku GNU Assembler. Struktura takiej wstawki jest następująca:

1. Linijki kodu w znakach `"""` i zakończone znakiem nowej linii `\n`. Rejestry w tym kodzie oznaczać należy za pomocą podwójnego znaku `%`, np. `%%rax`.
2. : lista zmiennych wyjściowych.
3. : lista zmiennych wejściowych. Zmienne te muszą mieć zdefiniowany sposób przekazywania. Na przykład, jeżeli chcemy przechować argument wejściowy w rejestrze `%edi` to zmienną należy zdefiniować w następujący sposób: **"D"**(**test_string**), gdzie `test_string` jest nazwą przekazywanej zmiennej. W celu poznania innych sposobów przekazywania odsyłam do innych źródeł.

4. : lista rejestrów wykorzystanych we wstawce.

Aby odwołać się do parametru wejściowego wewnątrz wstawki assemblerowej, należy skorzystać z notacji **%N**, gdzie N jest numerem argumentu wejściowego, licząc od 0, np. **%0**, **%1**, itd. Wewnątrz wstawki można również korzystać ze stałych, zdefiniowanych w kodzie źródłowym, napisanym w języku C. Wystarczy odwołać się do stałej poprzez nazwę, np. aby porównać stałą **test_len** z zawartością rejestru **%ecx** wystarczy napisać następujący fragment kodu:

```
"cmp test_len, %%ecx\n"
```

Sam algorytm nie zmienia się praktycznie względem funkcji wcześniej napisanej w pliku źródłowym języka GNU Assembler. Zmianie uległa jedynie składnia.

5.3 Wnioski

Możliwość łączenia kodu C i Assemblera jest bardzo cenną funkcjonalnością, szczególnie dla programistów C. Użycie języka assemblera może w wielu przypadkach znacznie przyspieszyć działanie tworzonej aplikacji. Wszystkie przygotowane programy działały poprawnie dla danych testowych. Ich przygotowanie pozwoliło utrwalić wcześniej zdobytą wiedzę z zakresu pisania funkcji oraz rozszerzyć ją o kilka nowości, takich jak eksport funkcji napisanej w języku assemblera do programu napisanego w języku C. Jedyny problem, jaki pojawił się w procesie tworzenia programów dotyczył warunku zakończenia pętli we wstawce assemblerowej. Przez niedopatrzenie programisty dochodziło do próby porównania liczby typu int (32b) z zawartością rejestru 64b, co powodowało nieskończoną pracę pętli, a w efekcie błąd programu. Zmiana rejestru 64b na 32b (w tym przypadku **%ecx**) umożliwiła poprawne wykonanie programu. Warto wspomnieć, że debugowanie programu złożonego z dwóch plików źródłowych okazało się bardzo trudnym zadaniem, brak dostępu do kodu assemblerowego praktycznie uniemożliwiało zlokalizowanie błędu.

6 (5) Jednostka zmiennoprzecinkowa (FPU)

6.1 Treść ćwiczenia

Zakres i program ćwiczenia: Przygotowanie programów realizujących następujące zadania:

1. Funkcja w języku assemblera, obliczająca wartość funkcji $\arctg(x)$, korzystając z rozwinięcia szeregu Taylora.
2. Funkcja w ASM sprawdzająca wskazaną flagę (dla określonego wyjątku) w Status Word.
3. Funkcja w ASM modyfikująca ustawienia maskowania wyjątków w Control Word (dla wskazanego wyjątku).
4. Wykazanie różnicy dla maskowania i nie maskowania wyjątków.

Zrealizowane zadania: Udało się zrealizować wszystkie zadania przewidziane do realizacji w ramach laboratorium.

6.2 Przebieg ćwiczenia

6.2.1 Obliczenie wartości funkcji $\arctg(x)$, korzystając z rozwinięcia szeregu Taylora

W celu przygotowania funkcji obliczającej wartość $\arctg(x)$, korzystając z rozwinięcia szeregu Taylora należało najpierw wyszukać odpowiedni wzór matematyczny, który pozwoli na realizację tego zadania. Przedstawiono go na *rysunku 3*.

$$\arctg x = \sum_{n=0}^{\infty} \frac{(-1)^n}{2n+1} x^{2n+1}, |x| \leq 1$$

Rysunek 4: Rozwinięcie szeregu Taylora dla funkcji $\arctg(x)$

X we wzorze oznacza kąt w stopniach, zaś n - liczbę powtórzeń operacji sumowania.

Funkcję w języku assemblera przygotowano z wykorzystaniem rozkazów koprocatora arytmetycznego(FPU). Jednostka zmiennoprzecinkowa charakteryzuje się tym, że posiada własny zestaw rejestrów, działających na zasadzie magazynku w rewolwerze. Po zrozumieniu zasady działania tych rejestrów i zapoznaniu się z listą rozkazów koprocatora przygotowana została następująca funkcja, realizująca wzór z *rysunku 3*:

```
.data
two : .double 2.0

.text
.type arctgx, @function
.global arctgx
arctgx:
pushq %rbp
```

```

movq %rsp, %rbp

finit # Inicjacja jednostki zmiennoprzecinkowej
sub $8, %rsp
# Załadowanie kąta do rejestru ST0
movsd %xmm0, (%rsp)
fldl (%rsp)
fst %st(1) # Kopiowanie ST0 do ST1
fst %st(2)
fst %st(3)
fldl # Załadowanie liczby 1 do ST0
fxch %st(1) # Zamiana wartości ST0 z ST1

# Zawartość rejestrów na początku funkcji:
# ST4 - X
# ST3 - Wynik - X na początku
# ST2 - Wyraz ciągu - X na początku
# ST1 - Mianownik ułamka - 1.0 na starcie
# ST0 - Licznik ułamka - X na początku

movq $0, %r8 # Aktualna wartość licznika pętli

loop:
cmpq %rdi, %r8
# Warunek końca pętli licznik = parametrowi n
je end
incq %r8

# Obliczenie wartości licznika
fchs # Zmiana znaku licznika
# Dwukrotne mnożenie licznika przez X
fmul %st(4), %st
fmul %st(4), %st

# Obliczenie wartości mianownika
fxch %st(1) # Zamiana ST0 z ST1
faddl two # Dodanie liczby 2.0 do ST0
fxch %st(1) # Ponowna zamiana ST0 z ST1

# Obliczenie wartości wyrazu ciągu
fst %st(2) # Kopiowanie ST0 do ST2
fddiv %st(1), %st # Dzielenie ST0/ST1
fadd %st, %st(3) # Dodanie wyrazu ciągu do wyniku ogólnego
fxch %st(2) # Zamiana ST0 z ST2 - porządkowanie

jmp loop

end:
fxch %st(3) # Wynik do ST0

```

```

# Wysyłanie wyniku do rejestru %xmm0 przez stos
fstpl (%rsp)
movsd (%rsp), %xmm0

movq %rbp, %rsp
popq %rbp
ret

```

Przygotowana funkcja działała poprawnie i zwracała dobre wyniki dla różnych przypadków testowych. Kod źródłowy w języku C nie wnosi niczego nowego - zawiera wywołanie funkcji napisanej w języku assemblera.

6.2.2 Funkcja w ASM sprawdzająca Status Word

FPU zawiera trzy 16-bitowe rejestry specjalne - Status Word, Control Word oraz Tag Word. Status Word zawiera flagi, które pozwalają opisać aktualny stan koprocatora FPU. Poszczególne jego bity odpowiadają za różnego rodzaju wyjątki, takie jak: nieprawidłowa operacja, zdenormalizowany operand, dzielenie przez zero, czy przeciążenie. W celu pobrania aktualnej wartości Status Word, należało przygotować bardzo prostą funkcję:

```

.type getStatus, @function
getStatus:
pushq %rbp
movq %rsp, %rbp

xor %rax, %rax
fstsw status # Pobranie Status Word do bufora status
mov status, %ax # Zapisanie Status Word w rejestrze %ax

movq %rbp, %rsp
popq %rbp
ret

```

Wywołanie takiej funkcji z poziomu programu w języku C pozwala podejrzeć wartość liczbową rejestru Status Word, a co za tym idzie - umożliwia dostęp do aktualnych wartości flag koprocatora FPU. Wywołanie funkcji z poziomu języka C domyślnie zwraca wartość 0, jednak przy próbie dzielenia przez 0 wartość ta ustawia się na 14340.

6.2.3 Funkcja w ASM modyfikująca ustawienia maskowania wyjątków w Control Word

Control Word jest kolejnym rejestrem specjalnym jednostki zmiennoprzecinkowej. Pozwala na zarządzanie maskowaniem wyjątków, kontrolą precyzji obliczeń oraz trybu zaokrąglania wyników. Podgląd jego wartości odbywa się podobnie do Status Word, z tą różnicą, że zamiast operacji **fstsw** należy użyć mnemoniku **fstcw**.

W celu modyfikacji ustawień maskowania wyjątków w Control Word konieczne było przygotowanie bardzo obszernego programu w języku C, pełniącego funkcję interfejsu użytkownika. Kod ten opiera się głównie o szereg instrukcji switch/case oraz wywołań funkcji **printf**, dlatego też nie zostanie zaprezentowany w sprawozdaniu. Wywołanie funkcji zarządzającej maskowaniem wyjątków zawiera dwa argumenty: numer porządkowy wyjątku (od 0 do 5 - analogicznie do numeru bitu wyjątku w CW)) oraz wartość maski wyjątku (0 dla nieustawionej oraz 1 dla ustawionej). Proces ustawiania maski wyjątku dzielenia przez 0 zaprezentowano na listingu:

```

case 3:
    printf("Zero divide exception mask\n");
    printf("1 - Unset\n");
    printf("2 - Set\n");
    scanf("%d", &set);
    if(set==1){
        setControl(2,0);
    }
    else
    {
        setControl(2,1);
    }
    printf("\n Current Control Word: %hd \n\n", getControl());
    break;

```

Funkcja w języku assemblera, modyfikująca Control Word jest bardzo prosta, ale przy tym dość obszerna, w związku z czym zaprezentowany zostanie tylko jej wycinek dla maski dzielenia przez zero. Na początku funkcja pobiera do rejestru `%ax` aktualną wartość Control Word. Następnie sprawdza pierwszy podany argument i lokalizuje, która maska ma zostać zmodyfikowana. Na koniec na podstawie drugiego argumentu ustawia maskę na 0 lub 1 oraz zapisuje nową wartość rejestru Control Word. Przykład modyfikacji pokazano na listingu:

```

.type setControl, @function
setControl:
    pushq %rbp
    movq %rsp, %rbp

    # Pobranie wartości Control Word
    fstcw control
    mov control, %ax

    # Sprawdzenie pierwszego argumentu i skok warunkowy
    cmpq $2, %rdi
    je ZERO_DIVIDE

    ... # Porównanie pierwszego argumentu z id pozostałych wyjątków

    # W przypadku podania wartości > 5 funkcja nic nie robi
    jmp END

    # Zarządzanie maską dzielenia przez zero
ZERO_DIVIDE:
    cmpq $0, %rsi
    jg SET_ZERO

    # Ustawienie maski na 0
    and $0xFFFFB, %ax
    jmp END

SET_ZERO:

```



```

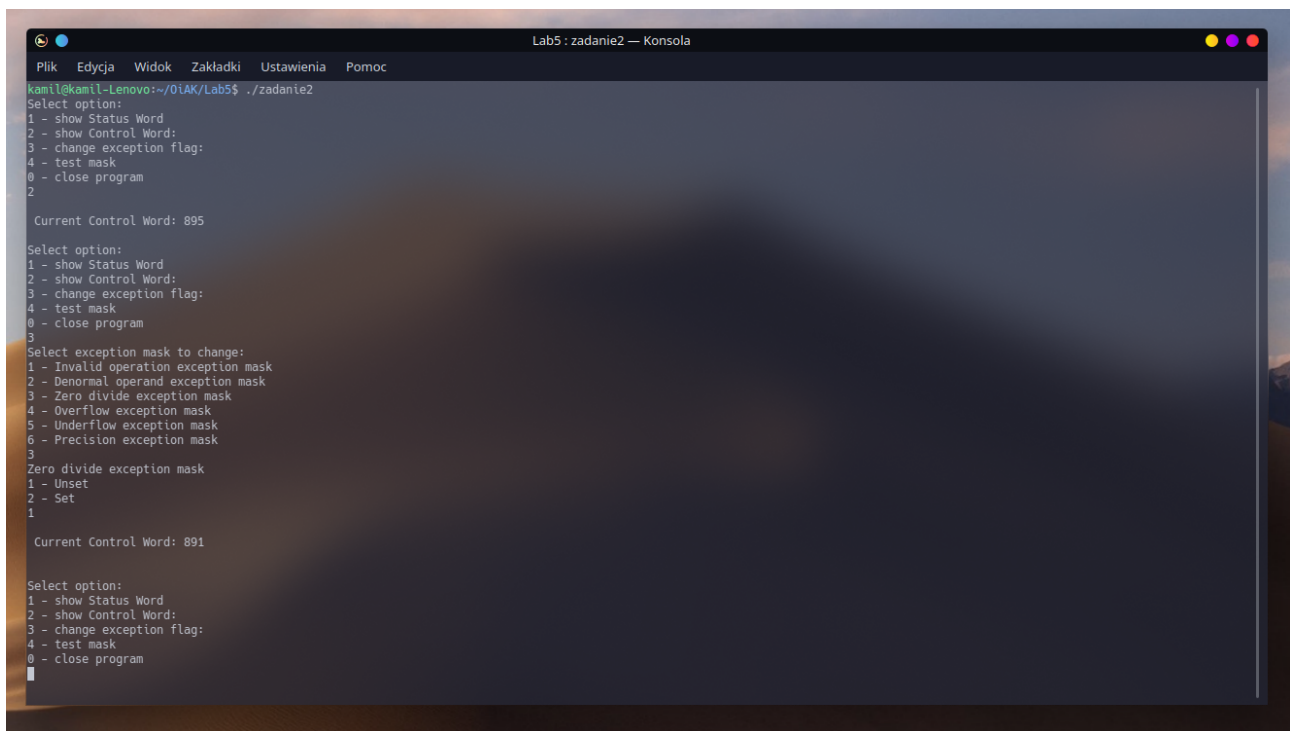
# Ustawienie maski na 1
or $0x4, %ax
jmp END

... # Ustawiania masek innych wyjątków

END:
mov %ax, control
# Zapis nowego Control Word
fldcw control
movq %rbp, %rsp
popq %rbp
ret

```

Tak przygotowana funkcja umożliwia sprawne zarządzanie rejestrem Control Word, co pokazano na *rysunku 5*:

Rysunek 5: Kontrola maskowania wyjątków w Control Word

6.2.4 Wykazanie różnicy dla maskowania i nie maskowania wyjątków

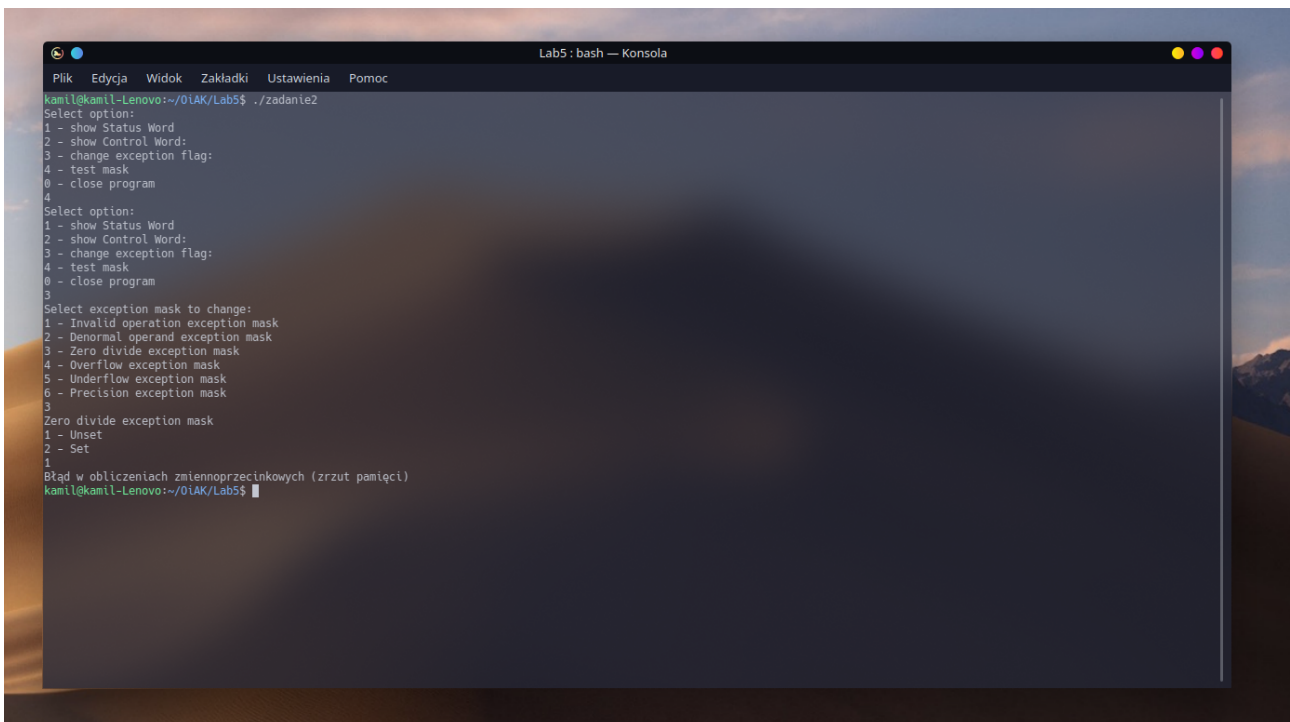
W celu pokazania różnicy pomiędzy maskowaniem i nie maskowaniem wyjątków jednostki zmien-noprzecinkowej przygotowano prostą operację testową, pokazaną na listingu:

```
.type checkError, @function
checkError:
pushq %rbp
movq %rsp, %rbp

finit
# Załadowanie 1.11 do rejestru FPU
flds float
# Próba dzielenia przez 0.00
fdiv zero

movq %rbp, %rsp
popq %rbp
ret
```

Wywołanie tej funkcji dla ustawionej i nie ustawionej maski dzielenia przez zero daje różne wyniki, co zaprezentowano na *rysunku 6*.

Rysunek 6: Różnica pomiędzy maskowaniem i nie maskowaniem wyjątku dzielenia przez zero

Po uruchomieniu programu wartość maski dzielenia przez 0 ustawiona jest na 1. Wywołanie funkcji testowej nie zwraca żadnego błędu. W momencie zmiany maski dzielenia przez 0 na 0 automatycznie program zwraca błąd w obliczeniach zmiennoprzecinkowych.

6.3 Wnioski

Jednostka zmiennoprzecinkowa to bardzo ciekawe narzędzie, umożliwiające wykonywanie skomplikowanych obliczeń na liczbach zmiennoprzecinkowych. W celu realizacji zadania niezbędne było zapoznanie się z opisem jednostki FPU oraz jej rejestrów specjalnych. Wiedza zdobyta podczas pozostałych laboratoriów uzupełniona o nowe informacje umożliwiła przygotowanie ciekawej aplikacji, obliczającej wartość funkcji $\arctg(x)$ z rozwinięcia szeregu Taylora. Wszystkie przygotowane programy działały zgodnie z założeniami i zwracały poprawne wyniki.